

СФЕРА ПОСЛУГ ПІД КУТОМ СТАТИСТИКИ

*Остапенко Я.О., к.е.н., доцент,
Національний університет
державної податкової служби
України*

Постановка проблеми. Розвиток сфери послуг є фактором успішного розвитку всієї економіки держави. Головне призначення сфери послуг – створення умов для підвищення рівня і якості життя. Але незважаючи на важливість розвитку зазначеної сфери, вона залишається однією з найменш вивчених галузей. Тому дослідження сфери послуг, визначення особливостей і напрямку її розвитку, а також прогнозування розвитку на майбутнє зумовило актуальність зазначеної проблеми. На нашу думку, найефективнішим буде дослідження даної сфери діяльності саме зі статистичного погляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку сфери послуг в Україні досліджували: Гращенко І.С. [1], Конах С.С. [2], Кучин С.П., Сарматичька Н.В. [3], Моргулець О.Б. [4], Сайнчук Д.В. [5], Сидорова А.В. [6], Сікірницька І.А., Кучерук С.С. [7]. Але разом з тим можна стверджувати, що ця сфера діяльності залишається маловивченою.

Формулювання цілей статті полягає у визначенні тенденції розвитку сфери послуг, факторів впливу на розвиток сфери та дослідження перспектив її розвитку на майбутнє за допомогою статистичного інструментарію.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринкової системи господарювання постає все більша необхідність у розвитку сфери послуг, тому що ця сфера діяльності є відображенням рівня соціально-економічного розвитку та життя будь-якої країни. В економіці розвинених країн частка послуг у ВВП становить понад 70% і має тенденцію до подальшого зростання. В Україні вона становить близько 50%. Отже, сфера послуг – це один з найперспективніших ринків, який вимагає злагодженої та ефективної роботи підприємств, що належать до даної сфери діяльності, та існуючого попиту серед клієнтів.

2014 року в Україні понад 65% від загальної кількості зареєстрованих суб'єктів економічної діяльності становили підприємства сфери послуг (таблиця 1).

З таблиці простежується, що до даної галузі діяльності здебільшого входять середні й малі підприємства, що за даних економічних і фінансових умов функціонування полегшує їх існування та розвиток.

Таблиця 1 – Розподіл підприємств за видами та сферою діяльності у 2014 р. [8]

Виробнича сфера						Сфера послуг									
од.		%				од.		%							
118821		34,85				222160		65,15							
в тому числі:															
великі		середні		малі		великі		середні		малі					
підприємств		підприємства		підприємства		підприємств		підприємств		підприємств					
а		а		а		а		а		а					
од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%	од.	%				
318	0,27	830	3	6,99	11020	92,7	0	4	178	0,08	7590	3,42	214392	96,	5

Примітка: дані підраховано без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції, результатів діяльності банків, бюджетних установ і без урахування зміни підприємствами основного виду економічної діяльності у 2014 році.

Найбільше підприємств сфери послуг у 2014 році зосереджено в м. Київ, Одеській, Дніпропетровській і Харківській областях (рис. 1).

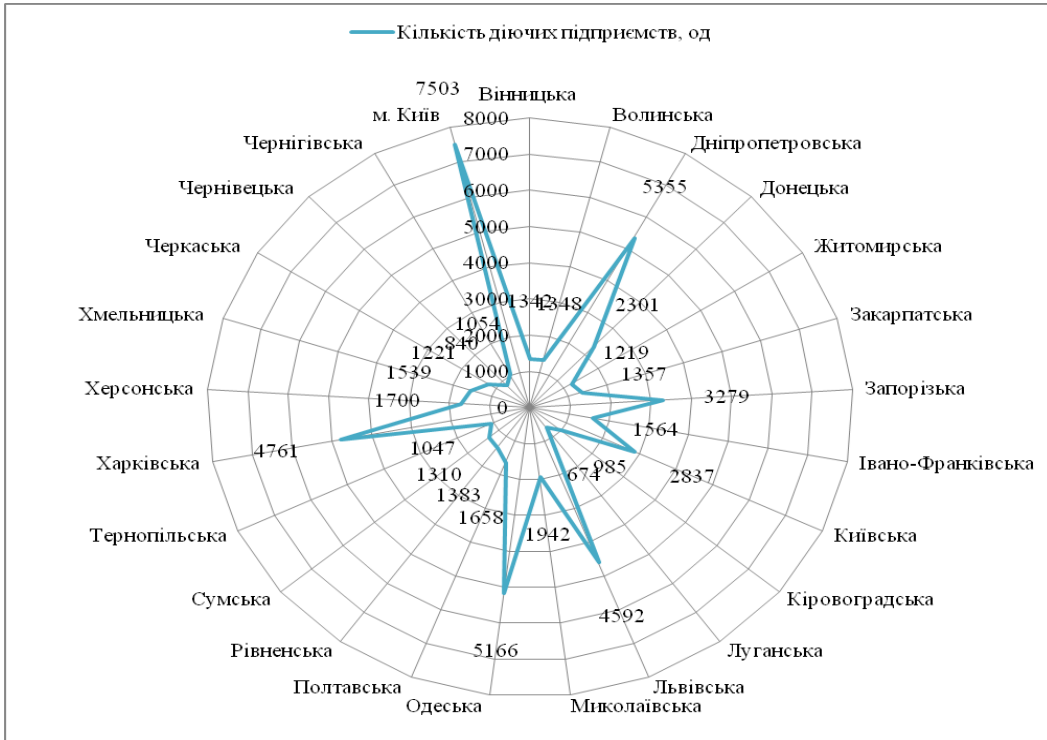

Рисунок 1 – Розподіл підприємств сфери послуг у 2014 р. [9]

Такий розподіл підприємств пояснюється віднесенням зазначених областей до промислово, курортно та бізнесово розвинених регіонів, а також транспортного сполучення.

За видами діяльності найбільшу питому вагу в 2014 році становили підприємства, що здійснювали операції з нерухомим майном, професійну, наукову й технічну діяльність, надавали послуги транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (рис. 2).

Рисунок 2 – Розподіл підприємств сфер послуг у 2014 р. [9]

Найменший відсоток підприємств мають підприємства, що надають послуги з інформації та телекомунікації. Водночас дослідження показує, що обсяг наданих цими підприємствами 2014 року послуг, має не найвищі показники (рис. 3).

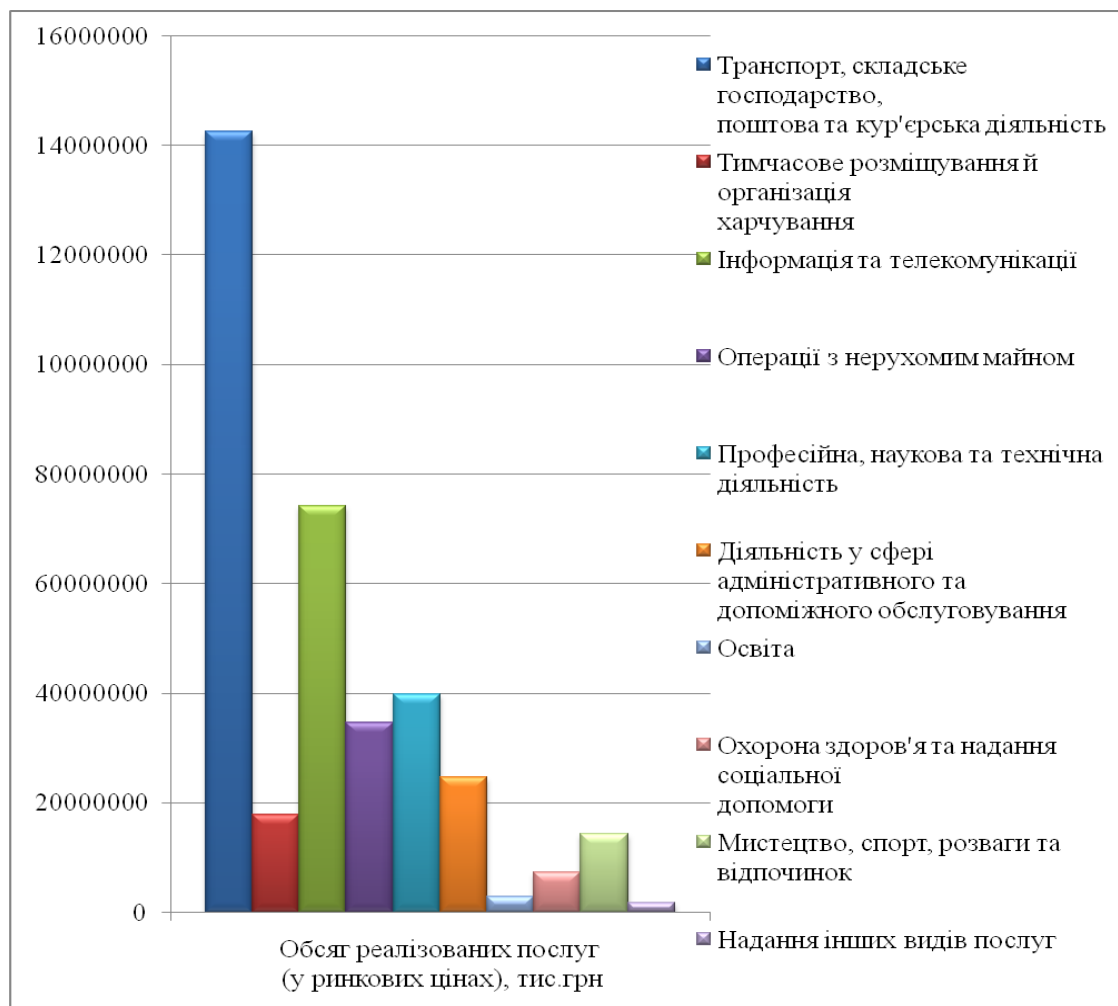

Рисунок 3 – Обсяг реалізованих послуг році підприємствами сфери послуг у 2014 р. [9]

Рисунок засвідчує, що найбільше послуг надано підприємствами транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (142579,35 млн грн), а також інформації та телекомунікації (74271,84 млн грн), останнє з яких має найменший відсоток діючих підприємств (див. рис. 2). Зазначені вище сектори діяльності, що мають найбільший відсоток діючих підприємств, відображують середні оказники щодо наданих послуг (близько 40 млн грн), найменше надано послуг закладами освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, а також інших видів послуг (ремонт комп'ютерів, побутової техніки та надання інших індивідуальних послуг).

Від 2010 до 2014 року надання послуг підприємствами в розрізі видів послуг має нерівномірний характер (таблиця 2).

За дослідженням найбільший середньорічний темп зростання спостерігається з надання тимчасового розміщення й організації харчування (щорічно обсяг наданих послуг зростав у середньому на 43%). Простежується й зменшення наданих послуг з таких видів діяльності, як операції з нерухомим майном, професійна, наукова та технічна діяльність, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, освіта.

Таблиця 2 – Темпи зміни наданих послуг підприємствами за видами діяльності, % [9]

	2010	2011	2012	2013	2014	Середньорічний темп зростання
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	-	120,69	104,48	72,08	105	98,83872446
Тимчасове розміщування й організація харчування	-	118,72	111,04	110,55	288,16	143,152503
Інформація та телекомунікації	-	-	-	-	102,19	102,19
Операції з нерухомим майном	-	122,77	83,96	87,86	99,98	97,54774948
Професійна, наукова та технічна діяльність	-	114,85	107,24	98,83	81,37	99,76087026
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-	-	-	-	82,51	82,51
Освіта	-	103,05	96,15	98,57	90,19	96,8779872
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	-	119,39	105,24	111,05	77,43	101,9516253
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-	123,36	127,4	62,98	121,48	104,7159428
Надання інших видів послуг	-	116,13	98,2 3	187,69	76,25	113,0361581

З точки зору задоволення потреб споживачів, обсяг реалізованих 2014 року послуг у ринкових цінах становив 360,6 млрд грн, із якого 236,7 млрд грн, або 65,7%, припадало на обсяг послуг, реалізованих підприємствам, організаціям та установам (решта населенню та іншим споживачам) (рис. 4).

Обсяг послуг, реалізованих населенню, становив 78,8 млрд грн, або 21,9% загального обсягу послуг, реалізованих усім споживачам.

Найбільшу частку послуг, реалізованих 2014 року населенню, становили послуги транспорту (22,4% загального обсягу послуг, реалізованих населенню) та послуги телекомунікацій (електрозв'язку) (20,9%). Крім зазначених, у населення користувалися попитом послуги у сфері мистецтва, спорту, розваг і відпочинку (17,0%), у сфері адміністративного й допоміжного обслуговування (9,1%), організації харчування (8,8%), з охорони здоров'я (6,1%), освіти (3,3%), з проведення операцій з нерухомим майном (2,9%), готелів і подібних засобів тимчасового розміщування (2,7%).

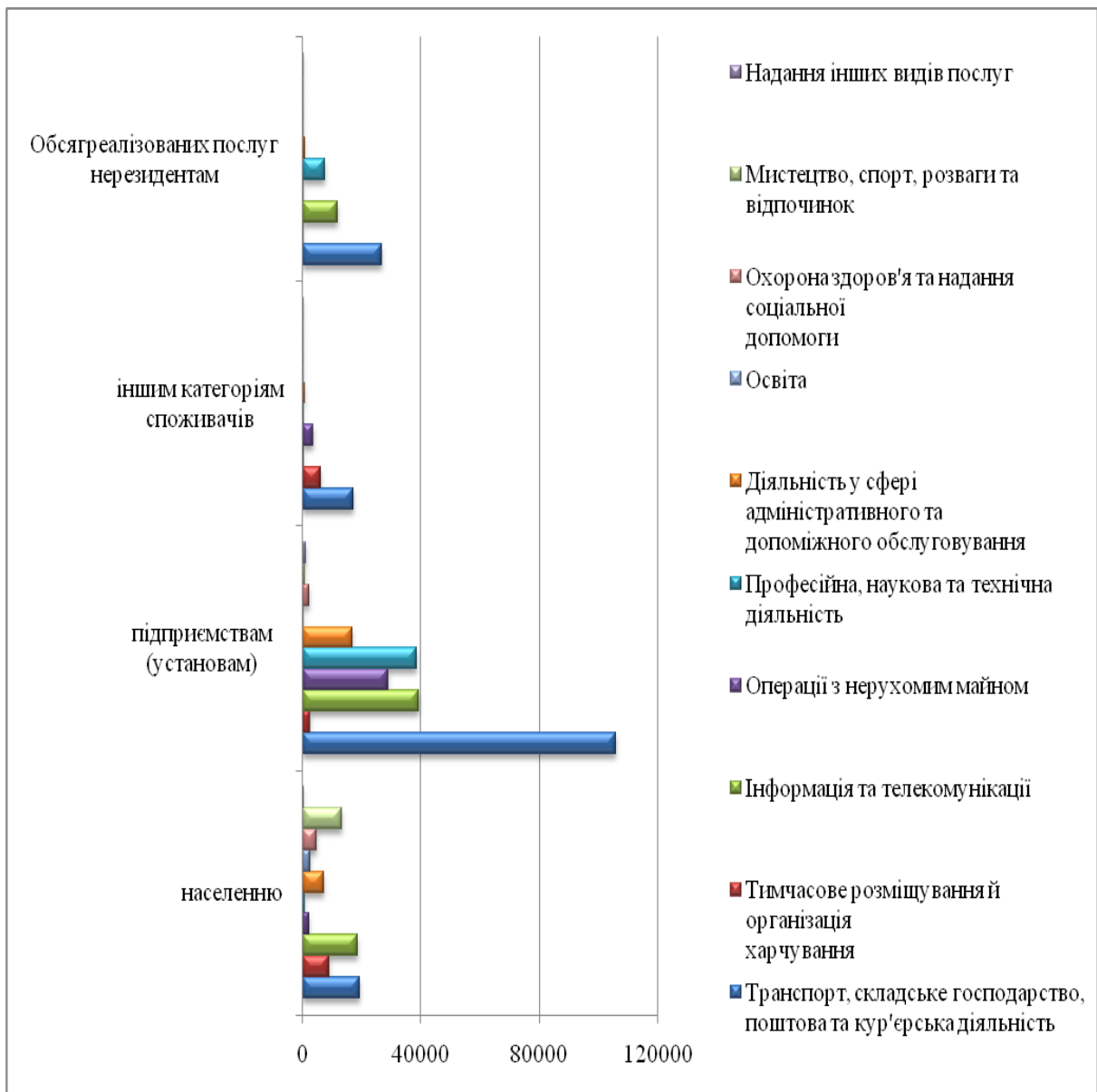

Рисунок 4 – Обсяг реалізованих послуг підприємствами сфери послуг за категоріями споживачів 2014 р. [9]

За останні п'ять років обсяг реалізованих підприємствами сфери послуг має тенденцію до постійного зростання, але обсяг наданих послуг населенню 2014 року дещо знизився (рис. 5).

Однією з причин зменшення попиту населення на деякі послуги є постійне підвищення цін (тарифів) на них. Порівняно з 2013 р. роздрібні ціни й тарифи на послуги зросли в середньому на 8,8%. Найбільше в 2014 році зросли ціни (тарифи) на послуги туристичних агентств і туристичних операторів (на 47,1%); пасажирського авіаційного транспорту (на 29,3%); пасажирського залізничного транспорту міжміського сполучення (на 17,7%); у сфері фотографії (на 16,6%); іншого пасажирського наземного транспорту (на 12,1%); медичної та стоматологічної практики (на 8,9%); діяльності інших засобів тимчасового розміщування (на 7,3%) [7].

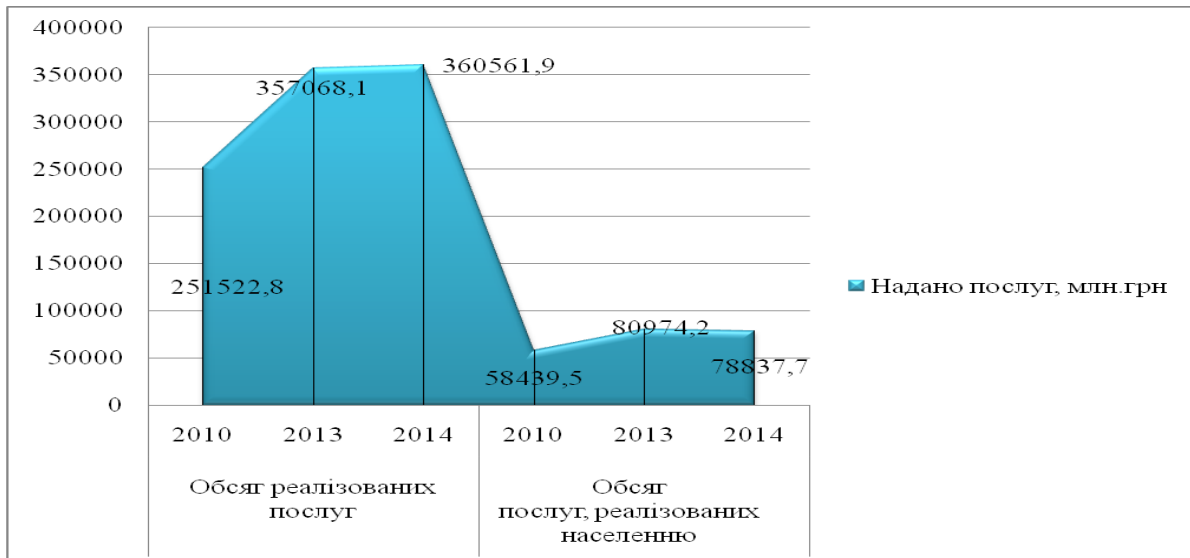

Рисунок 5 – Динаміка наданих послуг підприємствами сфери послуг [10]

Під час дослідження варта уваги й зовнішньоекономічна торгівля послугами (рис. 6).

Рисунок 6 – Динаміка зовнішньої торгівлі послугами [10]

З рисунка видно, що в Україні послуг більше експортується, ніж імпортується. Найактивніше торгівля послугами здійснювалась 2013 року. 2014 року експорт та імпорт послуг зазнали спаду, що пояснюється політичною, економічною та фінансовою нестабільністю країни.

Найбільше послуг експортується до Швейцарії (833,3 млн дол. США 2014 року), а імпортується з Російської Федерації (885,8 млн дол. США 2014 року). Найбільшим експортером і споживачем послуг є м. Київ (2014 рік: 31% експортованих послуг і понад 40% імпортованих послуг). У структурі експортованих та імпортованих послуг 2014 року найбільшу питому вагу мають транспортні послуги: 53% з експорту та близько 22% імпорту [8].

За умови, що виявлена тенденція реалізації послуг підприємствами сфери послуг збережеться й надалі, спрогнозовано обсяг наданих послуг за середнім абсолютним приростом і середнім темпом зростання на 2015 і 2016 роки (таблиця 3).

Таблиця 3 – Динаміка та прогнозування обсягу наданих послуг підприємствами сфери послуг [9]

Роки	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг наданих послуг підприємствами сфери послуг, млн грн.	224583,6	257123,3	308160,6	329175,2	357068,1	360561,9
Абсолютний приріст, млн грн.	–	32539,7	51037,4	21014,6	27892,9	3493,8
Середній абсолютний приріст, млн грн.						27195,7
Прогноз за середнім абсолютним приростом, млн грн.						
Прогнозований період, роки					2015	2016
Обсяг наданих послуг підприємствами сфери послуг, млн грн.					387757,6	414953,2
Темп зростання, %	–	114,5	119,8	106,8	108,5	101,0
Середній темп зростання, %						12,92
Прогноз за середнім темпом зростання, млн грн.						
Прогнозований період, роки					2015	2016
Обсяг наданих послуг підприємствами сфери послуг, млн грн.					46584,6	6018,7

Отже, за даними прогнозу, можна стверджувати, що сфера послуг в Україні розвиватиметься й надалі, що є потенціалом економічного розвитку держави.

Висновки. За результатами дослідження виявлено, що сфера послуг є перспективною сферою соціально-економічного розвитку країни. Необхідними умовами, що сприятимуть нормальному функціонуванню та розвитку ринку послуг, є нормативно-правове забезпечення розвитку даної сфери, сприяння інноваційному інвестуванню, ефективне промислове виробництво. Що, у свою чергу, сприятиме становленню України як стабільної, розвиненої та квітучої держави.

Перелік посилань:

1. Гращенко І. С. Проблеми та особливості прогнозування на підприємствах сфери послуг / І. С. Гращенко // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – С. 175–179.
2. Конач С. С. Роль сфери послуг у формуванні ВВП / С. С. Конач // Молодий вчений. – 2014. – № 12. – С. 159–161.
3. Кучин С. П. Особливості та перспективи розвитку сфери послуг в Україні / С. П. Кучин, Н. В. Сарматичка // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 3. – С. 43–46.
4. Моргулець О. Б. Роль сфери послуг в економічній системі України [Електронний ресурс] / О. Б. Моргулець. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_em/2010_7_2//27.pdf.
5. Саїнчук Д. В. Сфера послуг як пріоритетний напрямок економічного розвитку в умовах переходу до економічних знань [Електронний ресурс] / Д. В. Саїнчук. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpren/2010_6/9_sfera.pdf.
6. Сидорова А. В. Методи аналізу і прогнозування розвитку підприємств сфери послуг : автореф. дис. докт. екон. наук : спец. 08.06.01 / А. В. Сидорова; Донецький національний університет Міністерства освіти і науки України. – Донецьк., 2003. – 22 с.
7. Сікірницька І. А. Перспективи розвитку сфери послуг в Україні / І. А. Сікірницька, С. С. Кучерук // Інноваційна економіка. – 2013. – № 5. – С. 164–165.
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Діяльність підприємств сфери послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Україна у цифрах у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.ukrstat.gov.ua/>